

**ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
УКРАЇНСЬКО-УГОРСЬКИЙ НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ
Кафедра угорської філології**

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Директор Українсько-угорського
навчально-наукового інституту

_____ Олександр ШПЕНИК

«26» червня 2025 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

УГОРСЬКА ДІАЛЕКТОЛОГІЯ

Рівень вищої освіти	Перший (бакалаврський)
Галузь знань	А Освіта
Спеціальність	А4 Середня освіта
Предметна спеціальність	А4.02 Середня освіта. (Мова та зарубіжна література (із зазначенням мови))
(Спеціалізація) (за наявності)	А4.026 Угорська мова та зарубіжна література
Освітня програма	Угорська мова і література (мова навчання фахових дисциплін - угорська)
Статус дисципліни	обов'язкова
Мова навчання	угорська

Робоча програма навчальної дисципліни «Угорська діалектологія» для здобувачів вищої освіти галузі знань А Освіта спеціальності А4 Середня освіта предметної спеціальності (спеціалізації) (за наявності) А4.02 Середня освіта. (Мова та зарубіжна література (із зазначенням мови)) освітньої програми «Угорська мова і література (мова навчання фахових дисциплін - угорська)».

Розробники: Нодь Н.Й., кандидат філологічних наук, доцент.

Робочу програму розглянуто та затверджено на засіданні кафедри
угорської філології

протокол № 10 від «24» червня 2025 р.

Завідувач кафедри _____ Христина ЗИКАНЬ

Схвалено науково-методичною комісією УУННІ

протокол № 5 від «24» червня 2025 р.

Голова науково-методичної комісії _____ Оксана ТАЛАБІРЧУК

© Нодь Н.Й., 2025 р.

© ДВНЗ «Ужгородський національний університет», 2025 р.

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Розподіл годин за навчальним планом	
	Денна форма навчання	Заочна форма навчання
Кількість кредитів ЄКТС – 3	Рік підготовки:	
Загальна кількість годин – 90	1	
Кількість модулів – 2	Семестр:	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2,6 самостійної роботи студента – 2,7	2	
	Лекції:	
	24	
	Практичні (семінарські):	
	20	
Вид підсумкового контролю: залік	Лабораторні:	
Форма підсумкового контролю: усна	Самостійна робота:	
	46	

2. МЕТА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Метою вивчення навчальної дисципліни «Угорська діалектологія» ознайомити студентів угорського відділення із системою говорів сучасної угорської мови.

Основна мета предмету – ознайомити студентів із загальними діалектологічними поняттями: діалектне явище, говір, діалект, наріччя, ареал, ізоглоса тощо; з'ясувати найважливіші фонетичні, морфологічні, лексичні та синтаксичні риси угорських говорів у їх зв'язках із відповідниками літературної мови; вивчити класифікацію діалектів угорської мови; у загальних рисах проаналізувати здобутки сучасної угорської діалектологічної науки. Після закінчення цього модуля студенти повинні: аналізувати діалектні тексти; визначати на основі фонетичних, морфологічних, лексичних, синтаксичних ознак належність діалектного тексту до певного наріччя та говору; давати порівняльну характеристику різних говірок угорської мови.

Відповідно до освітньої програми, вивчення дисципліни сприяє формуванню у здобувачів вищої освіти таких компетентностей:

бути обізнаним із історією угорської, української, російської та світової культури, знати історію мистецтв (ЗК–3);

розумітися в соціальних, національних, історичних та демографічних процесах розвитку суспільства (ЗК–7);

знати основні функції та закони розвитку мови як суспільного явища, структурно-системну організацію мови, функціональне навантаження її одиниць, їх синтагматичні та парадигматичні відношення (ЗК–11).

3. ПЕРЕДУМОВИ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Передумовами вивчення навчальної дисципліни «Сучасна угорська мова (синтаксис, складні речення)» є опанування таких навчальних дисциплін (НД) освітньої програми (ОП): Дисципліна вивчається на першому році навчання у першому семестрі.

4. ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Відповідно до освітньої програми «Угорська мова і література», вивчення навчальної дисципліни повинно забезпечити досягнення здобувачами вищої освіти таких програмних результатів навчання (ПРН):

Програмні результати навчання	Шифр ПРН
аналізувати й оцінювати стан вивчення наукових проблем	
організувати, кваліфіковано провести та представити наукові дослідження у галузі лінгвістики, літературознавства та дидактики викладання;	
планувати свою науково-дослідницьку діяльність, обираючи оптимальні форми для її найкращого здійснення;	

Очікувані результати навчання, які повинні бути досягнуті здобувачами освіти після опанування навчальної дисципліни «Сучасна угорська мова (синтаксис, складні речення)»:

Очікувані результати навчання з дисципліни	Шифр ПРН
знати методику викладання угорської мови і літератури в середніх спеціальних та вищих навчальних закладах, методику виховної роботи, технологію організації творчої діяльності колективу	
створити психолого-педагогічні умови для процесу навчання і виховання;	
користуватися різними методами і методиками наукового дослідження мовного та літературного матеріалу із застосуванням сучасної методології	
використовувати у своїй діяльності сучасну наукову інформацію, бібліографію та ін.	
раціонально добирати і використовувати сучасні технічні засоби навчання до окремих тем і розділів мовознавчих та літературознавчих курсів;	

5. ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання з навчальної дисципліни є:

оцінювання студентів за усі види аудиторної та позааудиторної навчальної діяльності, проведення поточного та модульного контрольного оцінювання, оцінювання самостійної роботи, підсумкового семестрового контролю.

Форми контролю та критерії оцінювання результатів навчання

Форми поточного контролю: усна та письмова.

Форма модульного контролю: письмова контрольна робота.

Форма підсумкового семестрового контролю: усна.

Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти (модуль 1)

Поточне тестування та самостійна робота												Підсумковий	Сума
Модуль №1						Модуль №2							
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	T11	T12		
8	8	9	8	9	8	9	8	8	8	9	8	50	100

T1, T2 ... – теми

Оцінювання окремих видів навчальної роботи з дисципліни

Вид діяльності здобувача вищої освіти	Модуль 1		Модуль 2		Модуль ...	
	Кількість	Максимальна кількість балів (сумарна)	Кількість	Максимальна кількість балів (сумарна)	Кількість	Максимальна кількість балів (сумарна)
Практичні (семінарські) заняття	1	40	1	40		
Лабораторні заняття (допуск, виконання та захист)						
Комп'ютерне тестування при тематичному оцінюванні						
Письмове тестування при тематичному оцінюванні						
...						
Презентація						
Реферат	1	10	1	10		
Есе						
...						
Модульна контрольна робота	1	50	1	50		
Разом		100		100		

Критерії оцінювання модульної контрольної роботи

До модульної контрольної роботи допускаються студенти, які відвідали не менше 90% аудиторних занять і отримали не менше 60% від можливої кількості балів за поточну роботу.

Результати діяльності студентів оцінюються за 100-бальною системою за такими формами контролю: поточний — виступ на практичному занятті (до 5 балів), виконання презентації, домашніх індивідуальних занять (до 40 балів: кожне індивідуальне завдання оцінюється до 5 балів; тематичний (за модулем) контроль (тестування) — до 50 балів (кожна правильна відповідь оцінюється в 1 бал).

Результати модульної контрольної роботи сумуються із балами, отриманими впродовж практичних занять та оцінювання поза аудиторної навчальної діяльності у ході поточного оцінювання: 50+50=100 балів.

Критерії оцінювання курсової роботи (проєкту) (у разі потреби)

Не передбачено навчальним планом.

Критерії оцінювання підсумкового семестрового контролю

Рівні компетенції		Критерії
0-34 бали F «незадовільно» (рівень компетентності низький рецептивно-продуктивний)		Ставиться за умов, якщо студент володіє матеріалом на рівні елементарного розпізнання і відтворення окремих фактів, елементів, об'єктів.
35-59 FX «незадовільно» (рівень компетентності низький рецептивно-продуктивний)		Ставиться за умов, якщо студент володіє матеріалом на рівні окремих фрагментів, що становлять незначну частину навчального матеріалу.
60-63 E «задовільно» (рівень компетентності середній репродуктивний)		Ставиться за умов, якщо студент володіє матеріалом на рівні, вищому за початковий, значну частину його відтворює на репродуктивному рівні.
64-73 D «задовільно» (рівень компетентності середній репродуктивний)		Студент володіє навчальним матеріалом на рівні елементарного розпізнання і відтворення окремих фактів, що позначаються студентом окремими словами чи реченнями.
74-81 C «добре» (рівень компетентності достатній (конструктивно-варіативний)		Студент володіє матеріалом на початковому рівні, значну частину матеріалу відтворює на репродуктивному рівні.
82-89 B «дуже добре» (рівень компетентності достатній (конструктивно-варіативний)		Студент здатний застосовувати вивчений матеріал на рівні стандартних ситуацій, може розпізнавати знайомі слова та найелементарніші фрази, що стосуються його самого, його сім'ї та найближчого конкретного оточення за умови, коли люди говорять повільно і чітко.
90-100 A «відмінно» (рівень компетентності високий)		Студент виявляє початкові творчі здібності, може брати участь у діалозі на простому рівні за умови, що співрозмовник готовий повторити або перефразувати свої висловлювання у повільному темпі й допомогти йому сформулювати те, що він намагається сказати. Може ставити прості запитання та відповідати на такі ж прості запитання, що стосуються сфери невідкладних потреб, або на дуже знайомі теми.

6. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

6.1. Зміст навчальної дисципліни

Модуль №1. Теоретичні питання діалектології. Типи угорських говорів

Тема 1. A nyelvjárastan tárgya, feladatai. A nyelvjárások meghatározása.

A nyelvjárastan feladatainak tisztázása. Kapcsolata más diszciplínákkal. A nyelvjárastan segédtudományai. A nyelvjárás földrajzi és dialektológiai szempontú meghatározása. A nyelvváltozatok.

Тема 2. A nyelvjárastan elméleti kérdései.

A nyelvjárasi jelenségek eredete és természete. A nyelvjárasi jelenségek keletkezésének okai, visszaszorulása és terjedése. A nyelvjárasi jelenséghatárok fogalmának tisztázása.

Тема 3. A magyar nyelvjárasi jelenségek.

Az előadás során kitérünk a hangtani, alaktani, mondattani és szóképzettani jelenségek vizsgálatára. A hangtani jelenségeknél a magánhangzók és a mássalhangzók jellegzetes nyelvjárasi sajátosságait említjük.

Тема 4. A magyar nyelvjárastani irodalomban használt fonetikus írásmód.

Megismerkedünk a fonetikus írásmód alapvető szabályaival. A magánhangzók és a mássalhangzók lejegyzésére külön kitérünk. Fontos a diftongusok jelölése.

Тема 5. A magyar nyelvjárasi alakulatok.

Az előadáson részletesen bemutatjuk a nyelvjárás, a tájszólás, a tájszólásrész, helyi nyelvjárás sajátosságait. Jellemezzük a külső és a belső nyelvjárászigeteket.

Тема 6. A magyar nyelvjárások osztályozása. A kárpátaljai magyar nyelvjárások.

A nyelvjárások osztályozása különböző szempontok szerint. A magyar nyelvjárástípusok: a nyugati, a dunántúli, a déli, a tiszai, a palóc, az északkeleti, a mezőségi, a székely és csángó nyelvjárástípus. A nyelvjárástípusok rövid jellemzése.

Модуль №2. Методи діалектологічних досліджень. Збір матеріалів

Тема 7. A nyelvjárasi anyaggyűjtés módszere. A gyűjtés módja: közvetlen és közvetett (aktív és passzív).

Megismerkedünk az aktív és passzív módszerrel, a kérdőívekkel és típusaikkal. Tisztázunk ilyen kérdéseket: a szöveggyűjtés, gyűjtési eszközök, a gyűjtő egyénisége, a kutatópont kiválasztása, az adatközlők.

Тема 8. A nyelvjárasi gyűjtés jellege (általános, speciális).

Az általános és speciális jellegű gyűjtések sajátosságai.

Тема 9. A kérdőív szerepe az anyaggyűjtésben. A kérdőívek típusai.

A kárpátaljai magyar nyelvjárások dialektológiai atlaszához készült kérdőív sajátosságai.

Тема 10. A nyelvjárasi anyag lejegyzése. Normatív és impresszionista.

A nyelvjárasi anyag feldolgozása. Cédulázás, rendszerezés. A nyelvjárasi anyag lejegyzése. Impresszionista és normatív lejegyzés.

Тема 11. A hangjelölés. A köznyelvi és tájnyelvi hangváltozások jelölése.

A mellékjelek használata lejegyzésnél.

Тема 12. A fontosabb forrásértékű kiadványok (nyelvatlászok, tájszótárak, szójegyzékek). Tanulmánytípusok (monográfia, cikkek, tanulmányok).

6.2. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин				
	Форма навчання: денна / заочна				
	у тому числі				
	Усього	лекції	практичні (семінарські)	лабораторні	індивідуальна робота
1-й семестр					
Модуль 1. Теоретичні питання діалектології. Типи угорських говорів					
1. A nyelvjárástan tárgya, feladatai. A nyelvjárások meghatározása.	8 / 6	2 / 1	2		4 / 5
2. A nyelvjárástan elméleti kérdései.	8 / 6	1 / 1	2		4 / 6
3. A magyar nyelvjárasi jelenségek.	8 / 6	2 / 1	2		4 / 5
4. A magyar nyelvjárástani irodalomban használt fonetikus írásmód.	8 / 7	2 / 1	2		3 / 6
5. A magyar nyelvjárasi alakulatok.	6 / 6	1 / 1	2		4 / 5
6. A magyar nyelvjárások osztályozása. A kárpátaljai magyar nyelvjárások.	8 / 6	2 /	2		4 / 6
Модульна контрольна робота	1				
Разом за модуль	46/37	10/5	12		23/33
Модуль 2. Методи діалектологічних досліджень. Збір матеріалу					
7. A nyelvjárasi anyaggyűjtés módszere. A gyűjtés módja: közvetlen és közvetett (aktív és passzív).	7 / 6	2 / 1	2		4 / 5
8. A nyelvjárasi gyűjtés jellege (általános, speciális).	7 / 6	1 / 1	2		3 / 6
9. A kérdőív szerepe az anyaggyűjtésben. A kérdőívek típusai.	8 / 6	2 / 1	2		4 / 5
10. A nyelvjárasi anyag lejegyzése. Normatív és impresszionista.	7 / 7	2 /	2		4 / 5
11. A hangjelölés. A köznyelvi és tájnyelvi hangváltozások jelölése.	7 / 6	1 / 1	2		4 / 5
12. A fontosabb forrásértékű kiadványok (nyelvatlaszok, tájszótárak, szójegyzékek). Tanulmánytípusok (monográfia, cikkek, tanulmányok).	8 / 7	2 / 1	2		4 / 6
Модульна контрольна робота	1				
Разом за модуль	44/38	10/5	12		23/32
Разом за семестр	90/75	20/10	24		46/65

6.3. Темы практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна	заочна
1.	A nyelvjárások egységesülése és elkülönülése.	2	1
2.	A magyar nyelvjárások kialakulása.	2	
3.	A hangtani jelenségek részletes bemutatása: a) a fonémák állománya, b) a fonémák megterheltsége, c) a fonémák hangszíne, d) nyelvjárasi hangváltozások.	4	1
4.	A nyelvjárastípusok részletes jellemzése.	2	1
5.	Szülőfalum nyelvjárasi sajátosságai.	2	1

6.	Nyelvjárási kiadványok: szótárak, atlaszok, monográfiák, cikkek... stb.	2	1
7.	Tájszógyűjtés. A gyűjtött anyag feldolgozása szócikkek formájában.	2	1
8.	A szócikkek felépítése.	2	1
9.	A kárpátaljai magyar nyelvjárások kutatásának története.	2	1
10.	A nyelvjárások egységesülése és elkülönülése.	2	1
11.	A kárpátaljai magyar nyelvjárások szótára I–II kötet. Főszerk.: Lizanec Péter. – Ungvár, 2012–2013.	2	1
Разом		24	10

6.4. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна	заочна
1.	A magyar nyelvjárások kutatásának története.		
2.	A magyar nyelvjárások a XX. század második felében.		
3.	A nyelvjárások alaktani sajátosságai: a) tőtípusok, tőváltozatok; b) igeragozás, névszóragozás; c) a szóképzés és a fokozás.		
4.	A nyelvjárások mondattani sajátosságai: szerkezeti sajátosságok, a kongruencia, a szórend, a kötőszók. Kiselőadások készítése.		
5.	A regionális nyelvhasználat társadalmi rétegződése.		
6.	Nyelvjárási szöveg lejegyzése.		
7.	Helyi nyelvjárás (szülőfalu) hangtani, alaktani, mondattani sajátosságainak leírása.		
8.	Az alkalmazott dialektológia: a nyelvjárások és az anyanyelvoktatás.		
9.	A magyar nyelvjárások a XXI. században.		
Разом		46	65

6.5. Індивідуальні завдання (у разі потреби)

Не передбачено навчальним планом.

7. ІНСТРУМЕНТИ, ОБЛАДНАННЯ ТА ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ, ВИКОРИСТАННЯ ЯКИХ ПЕРЕДБАЧАЄ НАВЧАЛЬНА ДИСЦИПЛІНА (у разі потреби)

Технічні засоби ...

Обладнання ...

Програмне забезпечення ...

8. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Основна література

1. Benkő Loránd. Magyar nyelvjárástörténet. – Bp.: Tankönyvkiadó, 1958.
2. Cs. Nagy Lajos – N. Császi Ildikó. Magyar nyelvjárások. – Budapest: Tintakönyv Kiadó, 2015.
3. Hajdú Mihály – Kázmér Miklós. Magyar nyelvjárási olvasókönyv. – Bp., 1974.
4. Imre Samu. A mai magyar nyelvjárások rendszere. – Bp.: Akadémiai Kiadó, 1971.
5. Kálmán Béla. Nyelvjárásaink. – Bp.: Tankönyvkiadó, 1966.
6. Király Lajos. A mai magyar nyelvjárások. In: A magyar nyelv könyve. Főszerk.: A. Jászó Anna. – Budapest: Trezor Kiadó, 2002.
7. Kiss Jenő. Magyar dialektológia. – Bp.: Osiris Kiadó, 2001.
8. Szabó Géza. A magyar nyelvjárások. – Bp., 1981.

Допоміжна література

1. Balassa József. A magyar nyelvjárások. – Bp., 1891.
2. Bárczi Géza. A magyar nyelv atlasz előkészítése. – Bp., 1944.
3. Deme László. A magyar nyelvjárások néhány kérdése. – Bp., 1953.
4. Horváth Katalin – Lizanec Péter. A kárpátaljai magyar nyelvjárások főbb sajátosságairól // Az Ungvári Hungarológiai Intézet tudományos gyűjteménye. – Ungvár – Budapest: Intermix Kiadó 1993. – 57–75.
5. Horváth Katalin. A kárpátontúli magyar nyelvjárások magánhangzó-rendszere. – Uzshorod 1976.
6. Laziczius Gyula. A magyar nyelvjárások. – Bp., 1936.
7. Lizanec P.M. Anyaggyűjtési program. Kérdőív az USZSZK Kárpátontúli területe magyar nyelvjárásainak dialektológiai atlaszához, I–II. kötet. – Uzshorod, 1976–1983.
8. Бевзенко С.П. Українська діалектологія. – К.: Вища школа 1980.
9. Дзендзелівський Й.О. Конспект лекцій з курсу української діалектології. – Ч.І. – Ужгород 1965.

АТЛАСИ, СЛОВНИКИ

1. A magyar nyelvjárások atlasza I–VI. – Budapest: Akadémiai Kiadó, 1968–1977.
2. A kárpátaljai magyar nyelvjárások szótára I–II. Főszerk.: Lizanec Péter. – Ungvár: Kárpáti Kiadó, 2012–2013.
3. Csűry Bálint. Szamosháti szótár. – Bp., 1936.
4. Kiss Géza. Ormánysági szótár. – Bp., 1952.
5. Lizanec Péter. A kárpátaljai magyar nyelvjárások atlasza. I–III. I. kötet. – Bp.: Akadémiai Kiadó, 1992; II. kötet. – Ungvár: Patent, 1996.; III. kötet. – Ungvár – Debrecen: Ethnica Kiadó, 2003
6. Sándor Anna. A Nyitra-vidéki magyar nyelvjárások atlasza. – Pozsony: Kalligram, 2004.
7. Szinnyei József. Magyar tájszótár. I–II. – Bp., 1893–1901.
8. Új magyar tájszótár. I–V. Főszerk.: B. Lőrinczy Éva. – Bp.: Akadémiai Kiadó, 1979–2010.
9. Végh József. Őrségi és hetési nyelvatlasz. – Bp., 1959.

Інформаційні ресурси в мережі Інтернет

1. https://hu.wikipedia.org/wiki/Magyar_nyelvj%C3%A1r%C3%A1sok
2. https://www.nkp.hu/tankonyv/magyar_nyelv_12/lecke_02_013
3. <https://mnytud.arts.unideb.hu/mnyj/>
4. <https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/pannon-pannon-enciklopedia-1/magyar-nyelv-es-irodalom-31D6/a-nyelvhasznalat-kerdesei-383D/nyelvjarasaink-juhasz-dezso-3A88/a-magyar-nyelvjarastipusok-3A9C/>
5. <https://prezi.com/usinyv0tft-t/magyar-nyelvjarasok/>
6. <https://core.ac.uk/download/pdf/287810559.pdf>
7. <http://mek.oszk.hu/07200/07230/07230.pdf>
- 8.

**Результати перегляду
робочої програми навчальної дисципліни**

Робоча програма перезатверджена на 20___ / 20___ н.р. без змін; зі змінами (Додаток ___).
(потрібне підкреслити)

протокол № ___ від «___» _____ 20___ р. Завідувач кафедри _____
(підпис) (Прізвище ініціали)

Робоча програма перезатверджена на 20___ / 20___ н.р. без змін; зі змінами (Додаток ___).
(потрібне підкреслити)

протокол № ___ від «___» _____ 20___ р. Завідувач кафедри _____
(підпис) (Прізвище ініціали)

Робоча програма перезатверджена на 20___ / 20___ н.р. без змін; зі змінами (Додаток ___).
(потрібне підкреслити)

протокол № ___ від «___» _____ 20___ р. Завідувач кафедри _____
(підпис) (Прізвище ініціали)

Робоча програма перезатверджена на 20___ / 20___ н.р. без змін; зі змінами (Додаток ___).
(потрібне підкреслити)

протокол № ___ від «___» _____ 20___ р. Завідувач кафедри _____
(підпис) (Прізвище ініціали)